

'La independència està per damunt de la llengua'

Doctor en filologia catalana, sociolingüista i escriptor, Bernat Joan va substituir fa poc més d'un any a Miquel Pueyo com a secretari de Política Lingüística de la Generalitat. Nascut el 1960 a Eivissa, Joan ha estat president de la Federació d'Esquerra a les Illes (1996-2002) i eurodiputat a Estrasburg (2004-2007).

24.11.2008

Per què mitjans prestigiosos com The Economist tenen una visió tan esbiaixada sobre Catalunya i el seu model lingüístic?

Perquè estan mediatitzats per la visió que es dona des d'Espanya sobre Catalunya. Malauradament hi ha molts mitjans de comunicació internacionals que la seva primera font d'informació sobre tot l'Estat són els mitjans que tenen seu a Madrid, i a partir d'aquí es fan el seu esquema. D'alguna manera, això demostra una falta de sensibilitat i una manca de professionalitat. Si jo fos periodista i volgués escriure sobre Escòcia no aniria als diaris de Londres per veure què hi diuen, o no hi aniria exclusivament. Per tant, és una qüestió de manca de sensibilitat i de intermediació. Tenen una visió mediatitzada.

Com es pot millorar aquesta situació?

Jo crec que ho hem de fer des d'aquí, tenint més contacte amb els corresponents estrangers que estan aquí i mostrant-los directament què passa, amb una visió directe. Ja ho hem fet en altres casos i ha funcionat. Ens hem de mostrar normalment davant la gent – com fem amb la obertura de delegacions a París, Londres i altres llocs - i potenciar aquests intercanvis directes, evitant els intermediaris.

Creu que el reportatge ja estava plantejat des del principi per donar aquesta visió?

Jo més aviat diria que era sorprenentment poc professional pel que toca amb una revista com The Economist. Em va sorprendre la manca de professionalitat, perquè si algú no sap res d'un lloc s'ha d'informar des de tots els caires d'observació d'aquell lloc. Si només es nodreix d'una versió, no entendre res, i normalment les coses són molt complexes. No sé si era volgutament contrari als plantejaments de Catalunya, però sí que entenc que era poc professional.

Canviant de tema, una part important de la immigració no assumeix el català com a llengua d'ús social? Per què és així?

Això demostra que el català es troba encara en una situació socialment anòmala. Als països on la llengua està normalitzada els immigrants no es fan la pregunta de si han d'aprendre la llengua del lloc o no. També lliga amb el coneixement que la gent té del país des de fora, una cosa que ha de millorar, ja que és un handicap que la gent vingui aquí sense saber que es parla català o pensant que es parla castellà. Això fa molt de mal, perquè pot generar situacions de rebuig. Als països d'on venen aquests immigrants s'ha de desenvolupar la informació de la realitat sociolingüística i cultural d'aquí. Aquesta és una de les nostres missions ara mateix. Hem de dedicar molts esforços a aquest aspecte – i s'està fent amb campanyes com la de 'Parla'm en català' – per dues raons fonamentals. Primer, perquè el futur del català depèn de que aquesta nova població l'apregui o no l'apregui. Segon, perquè la gent ha de saber català perquè tothom tingui igualtat d'oportunitats. Així s'evita la segregació.

Si els immigrants no assumissin el català, estariem davant un cop molt fort per la llengua?

Sí, és una cosa que no ens podem permetre de cap manera. És bàsic perquè si no, el futur de la llengua estarà molt malament.

Per què els nens parlen en castellà al pati de les escoles, especialment a l'àrea metropolitana?

Perquè allò que és bàsic per determinar els usos lingüístics no és només l'ensenyament, sinó els missatges externs i les relacions interpersonals. En una societat on els mitjans de comunicació, majoritàriament, no són en català i on molta gent no és catalanoparlant, és obvi que el pes social pel castellà és molt gran. La creació de consciència sociolingüística és allò que fa que la gent canviï les actituds. Si tots ens plantejem en quin moment de la nostra vida vam decidir que era important usar o no el català trobarem la clau per veure com això es pot dimensionar socialment. Aquest procés racional és bàsic perquè la llengua tiri endavant.

La Generalitat està preparant una campanya que potenciï el fet que la gent contesti en català.

Estem a la fase participativa. La idea és aconseguir que la gent catalanoparlant cada cop funcioni més en català independentment de la competència lingüística de l'interlocutor. Hi ha molta gent que no el parla però l'entén, altres que el comencen a parlar però no troben el suport de la gent per a practicar-lo... Es tracta de canviar això, que ara s'està articulant amb els suport de moltes associacions d'immigrants. És fomentar un canvi de normes d'ús i d'actituds. Molts cops la gent no es dirigeix en català a la gent d'aspecte africà, per exemple, quan pot ser que parli el català més bé que el castellà.

Hi ha àmbits on el català està més normalitzat, com Internet o la ràdio, i altres on hi ha més mancances, com la premsa, la televisió i la ràdio. Com veu aquest aspecte?

Jo crec que cada àmbit té el seu públic i no tots els sectors de la societat van a la mateixa velocitat en relació a com s'informen. Hi ha un sector que va més endavant i que és més emprenedor, amb una mitjana d'edat molt jove i molt habituat a les noves tecnologies, que és el que s'expressa a través d'Internet. Segur que si a *crònica.cat* es fes una referèndum d'autodeterminació, seriem independents l'endemà mateix. Inclús si ho fessim en el conjunt de la gent que usa Internet també sortiria. Però aquest només és un sector determinat. Certament hi ha àmbits com Internet o la ràdio en què som un país com Dinamarca, per exemple, però altres en què no. En premsa escrita hi ha un cert immobilisme d'alguns mitjans, certament...

La Vanguardia?

Doncs sí. Ja fa quinze anys, un corresponal que estava aquí per una investigació del professor Max Webber en relació a un estudi em va preguntar per què La Vanguardia no era en català. Clar, ell veia que el principal diari de Barcelona el normal és que fos en català. Relament, jo crec que amb una edició en català el diari tindria més lectors, però hi ha una visió esbiaixada referent a que la gent no llegeix en català. Pel que fa al cinema, ara estem en fase de disseny d'un nou escenari, perquè realment el percentatge de pel·lícules en català és ínfim. Però personalment crec que hauríem de tendir més a veure films subtítulats, ja que l'herència del doblatge és molt cara i la major part dels països europeus no l'usa. Holanda, Noruega, Eslovàquia, Grècia, França... a tot arreu es subtitula. S'ha de canviar la mentalitat en aquest àmbit, i crec que és una cosa de temps. I quan a la televisió, s'hauria de buscar que les cadenes que emeten a tot l'Estat es plantegin fer una part de la seva emissió en català, vasc o gallec.

Alguns mitjans de Madrid qüestionen el model lingüístic català, ja que diuen que vulnera els drets dels castellano-parlants. Què els diria?

Home, jo crec que la primera vulneració dels drets dels castellanoparlants seria preservar-los d'aprendre català. Això normalment no es planteja, però si algun castellanoparlant no sap català, està en desavantatge davant algú que sap català i castellà. Un Govern ha d'aconseguir que tothom pugui desenvolupar-se dins la societat amb tots els instruments possibles. I realment, cap persona

pot dir que veu retallats aquí els seus drets fonamentals. Podem dir amb tota contundència, que els drets dels castellanoparlants no es vulneren, i en canvi sí que es vulneren els dels catalanoparlants, com passa amb algunes companyies amb seu a Madrid que no usen el català pels seus clients de Catalunya. En canvi, aquí a ningú se li nega que pugui demanar el contracte d'habitatge en castellà, o tenir un judici en castellà, o una escriptura de propietat en castellà, o els seus documents bàsics en castellà, o que se l'atengui en la llengua que prefereixi a les institucions.

I en l'educació?

Bé, aquí hem de tenir en compte dues coses. Primer, que des del principi de la transició es va decidir no tenir dues línies, ja que són molt negatives perquè divideixen la societat i la descohesionen. Si hem de viure junts, hem d'estudiar junts. En segon lloc, a l'hora de decidir en quina llengua s'estudia, jo crec que l'ensenyament fa una tasca correctora de desigualtats en aquest sentit. Si haguéssim fet un ensenyament en català i castellà al 50%, el català seria molt més mal conegut. El que demostren informes com el PISA sobre la competència dels alumnes en llengua és que, en un context en què l'ensenyament és en català i el castellà s'ensenyava com a matèria d'aprenentatge, els estudiants tenen un coneixement equilibrat de les dues llengües. Si fos al revés, entenc que una part important dels estudiants tindrien un coneixement deficient del català. S'està fent molta demagògia dient que els pares haurien de poder escollir la llengua amb què s'educa els seus fills, ja que només es fa referència als pares dels castellanoparlants. A Catalunya hi ha molts de milers de parlants d'àrab i altres llengües, i sota aquest principi haurien de poder elegir també la llengua d'educació dels seus fills. Aquesta visió no es planteja a Madrid, per exemple, només aquí.

En un Estat català, quin model lingüístic hi hauria d'haver? Seria oficial el castellà?

Jo estic convençut que la independència serà l'element que asseguri el futur del català. En un estat independent, la raó fonamental per funcionar només en castellà – que és 'estamos en España' – desapareixeria. Per mi, el model lingüístic hauria de ser el de Finlàndia, que ha mantingut el suec després de la independència, i això no vol dir que el suec es sobreposi al finès, sinó que la comunitat suecòfona té els seus drets reconeguts. Uns Països Catalans independents podrien incloure el castellà i el francès sense cap problema, així com potenciar l'occità, evidentment.

És possible la immersió lingüística a secundària?

Home, jo crec que és bàsic que la immersió tingui una continuïtat en tota la formació. A secundària es produeix un trencament important, ja que molts alumnes canvien de llengua. No és una qüestió del meu departament, sinó del d'Educació, però nosaltres hi estem a favor i crec que per primer cop hi ha una bona disposició en aquest sentit. Seria coherent i normal.

Cada cop hi ha més castellanoparlants que estan a favor de la independència. Es pot aconseguir la independència al marge de la llengua?

La independència està, d'alguna manera, per damunt. El dret a decidir és un dret que està per sobre d'altres contingències. Aquest dret és un paraigües on hi ha molts altres aspectes com pot ser la llengua. La independència no seria el final, sinó que seria un bon instrument per fer una societat millor.

Enlloc de multar els periodistes que no usen bé el català, com ha suggerit a títol personal el president de la Secció Filològica de l'IEC, Joan Martí, no s'hauria de potenciar que la gent usi el català, ni que sigui amb inexactituds?

Evidentment. Hem d'aconseguir que tothom parli català encara que no sigui del tot correcte. Quan als periodistes, jo crec que s'ha de fomentar l'exigència, a de ser més aviat un projecte de dignitat professional.

Des del punt de vista lingüístic, s'està valorant poc el fet de tenir un president com José Montilla, que no ha nascut a Catalunya?

Molts cops negatitzem coses que són molt positives. A vegades s'ha posat més l'accent en si el President ha fet algun error, enlloc de posar-lo en el fet que és una persona no nascuda a Catalunya, no catalanoparlant d'origen, que ha assumit el català i que el fa servir com pertoca. Això, col·lectivament, s'hauria d'entendre com un orgull. No hi ha molts països que tinguin aquesta capacitat d'integració i aquesta cohesió social. Molts dels que ens critiquen per la nostra política lingüística no estarien disposats a assumir un cas com aquest. Només cal posar l'exemple de Josep Borrell i el PSOE.

Com valora la tasca del Govern respecte a la política lingüística?

S'està fent un treball important en aspectes que són bàsics, com el tema dels immigrants, el voluntariat per la llengua, l'ensenyament del català a les persones grans, s'ha fet un esforç important en matèria d'enginyeria lingüística – com els traductors automàtics -, hi ha el curs en línia 'Parla.cat',... I treballem molt en el foment de l'ús de la llengua en diversos àmbits com el laboral.

Pot afectar el retràs del finançament en l'aplicació de les polítiques lingüístiques pel 2009?

Farem per manera que afecti el menys possible, tot i que sabem que serà una negociació bastant dura. Tenim clar que hi ha àmbits on no pot afectar, com el de la integració lingüística dels immigrants. Aquest no es pot tocar.

Per acabar, com valora el nou govern de progrés de les Illes Balears?

Bé, és una mica complicat perquè és un govern molt plural, amb sis formacions diferents involucrades, i això obliga a buscar molts acords, i a més la majoria és molt petita, 30 diputats a 29. Però jo crec que hem de mirar que la legislatura acabi així i que la puguem fer durar una més, per poder assentar aquestes polítiques de progrés. Hem passat per una etapa molt dura de corrupcions, amb un 'campi qui pugui' en urbanisme que és una xacra.

L'últim govern de Jaume Matas ha pogut fer créixer el sentiment nacionalista?

Contra Matas tot això ha augmentat bastant. Relament es va passar d'un tipus de PP, el de Gabriel Canyellas, molt més tradicional, a un altre tipus de PP més com el que volia José Maria Aznar, que és qui el va promoure. Molts ens preguntàvem si després dels darrers quatre anys de Matas la societat de les Illes sabia reaccionar, com així ha estat. Hagués estat una gran decepció que després del que va passar l'última legislatura hagués tornat a guanyar el PP. Sortosament, la gent va reaccionar bé, i en canvi el PP no va saber perdre, amb l'escapada del seu líder i altres regidors d'ajuntaments. Molts dels votants del PP no els ho han perdonat.